

Řešení úloh z TSP MU – SADY S₁

projekt RESENI-TSP.CZ

- úlohy jsou vybírány z dříve použitých TSP MU
- autoři řešení jsou zkušení lektori vzdělávací agentury Kurzy-Fido.cz

Masarykova univerzita nabízí uchazečům o studium zdarma stažení všech dosavadních variant TSP i s klíčem správných odpovědí, včetně e-learningového kurzu, na adrese <http://tsp.muni.cz>, kde mohou uchazeči o studium rovněž nalézt odkazy i na další služby poskytované Masarykovou univerzitou - Diskusní fórum pro uchazeče, Interaktivní online TSP, Často kladené dotazy, aj.

1. (úloha č. 16, varianta 01, ročník 2012)

V úloze vybíráme vhodná čísla na místa otazníků v číselném obrazci.

Jaké znalosti a dovednosti jsou zapotřebí k řešení této úlohy?

- Znalost elementárních početních operací
- Schopnost všimnout si jednoduchých zákonitostí v číselné posloupnosti

Postup řešení

Přestože zadání má podobu číselného obrazce, ve skutečnosti hraje „grafika“ jen malou roli. Jde v podstatě jen o to, že v diagramu jsou zapsány postupně dvě číselné posloupnosti.

První z nich má podobu:

1   2   ?   7   11   16   22.

První věc, kterou vždy s číselnou posloupností zkusíme (neroste-li „příliš rychle“), je určení diferencí – rozdílů sousedních členů (tj. kolik musíme k danému členu posloupnosti přičíst, abychom se dostali hodnotou k členu bezprostředně následujícímu). V mnoha případech bývá tato posloupnost již „pravidelná“:

1   +1   2   +2   ?   +2   7   +4   11   +5   16   +6   22

Je zřejmé, že posloupnost diferencí (podbarvená posloupnost) se vždy zvyšuje o jedničku. Na místě otazníku tedy musí být číslo čtyři, neboť $2 + 2 = 4$, což „sedí“ i v druhém vztahu $4 + 3 = 7$.

Vidíme, že budeme volit mezi odpověďmi **a)** a **d)**.

Druhá posloupnost vypadá následovně:

1   2   ?   24   120.

Diference tentokrát patrně nepřicházejí v úvahu, protože posloupnost roste „relativně rychle“. Vyzkoušejme proto součiny (přesněji řečeno kvocienty):

1   .2   2   .?   ?   .?   24   .5   120.

Posloupnost je relativně krátká, ale vzhledem ke zkušenosti s předchozí částí úlohy nás napadne, že činitelé rostou vždy o jedničku:

1   .2   2   .3   ?   .4   24   .5   120.

Na místě tohoto otazníku tedy musí být číslo 6, neboť $2 \cdot 3 = 6$, což vyhovuje i druhé části: $6 \cdot 4 = 24$.

Správná odpověď je tedy d).

Řešení úloh z TSP MU – sady S₁

Tato sada je určen výhradně pro soukromé nekomerční využití.

Sada je šířena jako příloha emailového semináře Reseni-TSP.cz – umístit toto PDF na veřejný webový server je možné pouze se souhlasem autorů (Kurzy-Fido.cz / F solutions, s.r.o.)

Texty úloh jsou duševním vlastnictvím Masarykovy univerzity.

2. (úloha č. 17, varianta 01, ročník 2012)

V úloze nejprve určíme, jaké cifry vyhovují podmínkám výpočtu v zadání a následně určíme hodnotu požadovaného součinu.

Jaké znalosti a dovednosti jsou zapotřebí k řešení této úlohy?

- Znalost postupu písemného násobení

Postup řešení

Úlohu si převedeme na situaci:

$$\begin{array}{r} X87 \\ .5 \\ \hline \end{array}$$

$$2XY5$$

Postupujeme podle pravidel násobení pod sebou: 7 krát 5 je 35, ve výsledku je sepsána pětka, což je správně, trojku si „pamatujeme“, a postupujeme dále. 8 krát 5 je čtyřicet, $40 + 3 = 43$, trojku sepíšeme (tj. víme, kolik je Y), a pamatujeme si čtyřku. Vzhledem k tomu, že druhým činitelem v součinu je pětka a výsledek je „dva tisíce a něco“, vidíme, že na místě X bude čtyřka či pětka. Vzhledem k tomu, že si z předchozího řádu „pamatujeme“ čtyřku, je jasné, že na místě X musí být číslice čtyři. $4 \cdot 5 = 20$; $20 + 4 = 24$, výsledek tedy začíná na 24, čtyřka je na druhém místě výsledku, což je správně. Součin $X \cdot Y = 12$.

Správná odpověď je tedy b).

3. (úloha č. 18, varianta 01, ročník 2012)

V úloze máme určit, která čísla se NEHODÍ na místa otazníků

Jaké znalosti a dovednosti jsou zapotřebí k řešení této úlohy?

- Schopnost všimnout si jednoduchých vztahů mezi čísly
- Schopnost všimnout si „indicií“, které autor poskytl v grafické podobě úlohy

Postup řešení

Nejprve si všimneme, jakým způsobem napovídá forma: čísla nalevo od trojúhelníku jsou ve stejných útvarech, sousedí spolu – autor tím pravděpodobně chtěl naznačit, že jistým způsobem patří k sobě. Postupujeme metodou nejmenšího odporu: „patří k sobě – zkusíme je sečíst“. Hned u prvního schématu je vše jasné: $6 + 4 + 8 = 18$. Číslo 18 je ovšem také součinem čísel 9 a 2, které s osmnáctkou sousedí.

V úloze hledáme taková čísla, která se nehodí na místa otazníků. Vzhledem k tomu, že v pravém horním trojúhelníku v posledním schématu je dvojka, je jasné, že „výsledek“, tj. číslo v největším trojúhelníku je dvojnásobkem čísla, které se skrývá za nejpravějším otazníkem. Správnou odpovědí tedy musí být hned možnost a), neboť 11 není dvojnásobkem čísla 9. U ostatních doplnění naznačené vztahy (součet čísel ve čtverečích je roven číslu ve velkém trojúhelníku, které je zároveň součinem čísel v pravých trojúhelnících).

Správná odpověď je tedy a).

Řešení úloh z TSP MU – sady S₁

Tato sada je určen výhradně pro soukromé nekomerční využití.

Sada je šířena jako příloha emailového semináře Reseni-TSP.cz – umístit toto PDF na veřejný webový server je možné pouze se souhlasem autorů (Kurzy-Fido.cz / F solutions, s.r.o.)

Texty úloh jsou duševním vlastnictvím Masarykovy univerzity.

4. (úloha č. 19, varianta 01, ročník 2012)

Tento typ úloh (definování nové operace) patří k nejméně oblíbeným. Ve skutečnosti se jedná o úlohy poměrně jednoduché, v nichž jde prakticky jen o dosazování.

Jaké znalosti a dovednosti jsou zapotřebí k řešení této úlohy?

- Znalost pojmu operace
- Znalost úprav výrazů a rovnic.

Postup řešení

Na operaci se můžeme dívat jako na předpis, který nám říká, jakým způsobem ze vstupních čísel (argumentů) dospějeme k výsledné hodnotě (do černé skříňky hodím argumenty, vypadne mi výsledek). Jaký je onen předpis (čili jak funguje černá skříňka), je popsáno v definici dané operace.

Jak tedy přečíst a pochopit zápis v zadání: $a \otimes b = (a + b)/2$?

Zápis říká: „použijeme-li operaci $\otimes$ na argumenty a a b , dostaneme jako výsledek $(a + b)/2$ “.

Jinými slovy, výraz $a \otimes b$ je zkratkou za výraz $(a + b)/2$. A to obecně, pro libovolné hodnoty argumentů a a b .

Budeme-li chtít např. zjistit, čemu se rovná $5 \otimes 7$, budeme vědět, že je to podle definice totéž, co $(5 + 7)/2$, což je 6. V definici jsme zkrátka všude přepsali na místo áčka pětku, na místo béčka sedmičku. Pro lepší pochopení vše demonstrujeme ještě graficky:

$\blacksquare \otimes \blacksquare$ je totéž, co $(\blacksquare + \blacksquare)/2$

Budeme-li potřebovat zjistit, jaká je hodnota nějakého výrazu, v němž se vyskytuje symbol operace $\otimes$, jednoduše na modrá místa vyplníme všude stejné číslo (neznámou, proměnnou, ...), na zelená totéž.

Nyní by nám již nemělo činit problém řešení zmíněné úlohy.

Nejprve budeme zjišťovat, jaká je hodnota x . To se dozvíme, vyřešíme-li rovnici

$$(8 \otimes x) \otimes x = 11.$$

Jak budeme při řešení postupovat?

Nejprve zjistíme, čemu je rovno $(8 \otimes x)$.

To je snadné, vzhledem k naší grafické podobě definice: $8 \otimes x$ je totéž, co $(8 + x)/2$.

Rovnici tedy upravíme do podoby $((8 + x)/2) \otimes x = 11$. (Nahradili jsme „stejně stejným“.)

Pro přehlednost doporučujeme, abyste si napsali tuto rovnici na papír s vodorovnou zlomkovou čarou a zbavili se tím vnitřních závorek.

Nyní tedy potřebujeme zjistit, čemu je rovno $((8 + x)/2) \otimes x$.

Opět použijeme naši grafickou podobu definice: $(8 + x)/2 \otimes x$ je totéž, co $((8 + x)/2 + x)/2$.

Zase zde doporučíme, abyste si přepsali tuto rovnici do podoby složeného zlomku.

Víme tedy, že $((8 + x)/2) \otimes x$ je rovno $((8 + x)/2 + x)/2$, čili místo rovnice $(8 \otimes x) \otimes x = 11$ budeme řešit rovnici $((8 + x)/2 + x)/2 = 11$, což už je přímočaré, jak uvidíme níže. Tato rovnice totiž obsahuje už jen nám dobře známé operace sčítání a dělení.

Rovnici vynásobíme dvěma, čímž se zbavíme dvojky ve jmenovateli, a dostaneme:

$$(8 + x)/2 + x = 22, \text{ což můžeme dále upravit na tvar } (8 + x)/2 = 22 - x, \text{ a opět vynásobíme dvěma,}$$

Řešení úloh z TSP MU – sady S₁

Tato sada je určen výhradně pro soukromé nekomerční využití.

Sada je šířena jako příloha emailového semináře Reseni-TSP.cz – umístit toto PDF na veřejný webový server je možné pouze se souhlasem autorů (Kurzy-Fido.cz / F solutions, s.r.o.)

Texty úloh jsou duševním vlastnictvím Masarykovy univerzity.

abychom se zbavili druhého jmenovatele, takže nyní máme:

$$8 + x = 44 - 2x. \text{ Nyní jsou úpravy již jednoduché, } x + 2x = 44 - 8.$$

Vidíme tedy, že $3x = 36$.

x je tedy rovno 12.

Nyní nám již zbývá jediné, zjistit hodnotu $2 \otimes x$, kde x je rovno 12, čili zjistit hodnotu výrazu $2 \otimes 12$. To už je ale jednoduché vzhledem k tomu, co víme.

2 $\otimes$ **12** je totiž **(2 + 12)/2** a to je 7.

Správná odpověď je tedy b).

5. (úloha č. 20, varianta 01, ročník 2012)

V úloze hledáme čísla na místa otazníků, která doplní tabulku tak, aby byl zachován „systém“.

Jaké znalosti a dovednosti jsou zapotřebí k řešení této úlohy?

- Schopnost všimnout si „charakteristických“ čísel
- Schopnost všimnout si jednoduchých vztahů mezi čísly
- Pravidla pro práci s mocninami

Postup řešení

Nejprve si všimneme „charakteristických čísel“ číslo 9 je vlastně 3 na druhou, 25 je 5 na druhou, 8 je dvě na třetí, 64 je čtyři na třetí. To indikuje, že v úloze půjde pravděpodobně o počítání s mocninami.

Je dobré si připomenout pravidla pro počítání s mocninami, které známe ze (základní) školy.

- 1) kterékoliv přirozené číslo na nultou je rovno jedné.
- 2) $a^{-k} = 1/a^k$, kde a, k jsou libovolná přirozená čísla větší než nula, tedy např. $2^{-1} = 1/2^1 = 0,5$

Poté, co jsme si připomněli tato jednoduchá pravidla, můžeme na tabulku hledět poněkud jinými očima:

?		$0,5 = 2^{-1}$				$8 = 2^3$
	$0,1 = 3^{-2}$		$1 = 3^0$		$9 = 3^2$	
			?	$4 = 4^1$		$64 = 4^3$
$0,008 = 5^{-3}$		$0,2 = 5^{-1}$			$25 = 5^2$	?

Z takto upravené tabulky už je zřejmé, jaké zákonitosti se v ní objevují.

Každý sloupec tabulky přísluší stejné mocnině, shora dolů se základy zvyšují postupně o jedničku, začíná se se základem dva (v námi ukázané části tabulky).

V jednotlivých řádcích jsou postupně vzrůstající mocniny (v naší ukázce od -3 do 3) od stejného základu.

Na místě nejlevějšího otazníku tedy bude číslo $2^{-3} = 0,125$, na místě prostředního $4^0 = 1$ a na místě nejpravějšího $5^3 = 125$.

Řešení úloh z TSP MU – sady S₁

Tato sada je určen výhradně pro soukromé nekomerční využití.

Sada je šířena jako příloha emailového semináře Reseni-TSP.cz – umístit toto PDF na veřejný webový server je možné pouze se souhlasem autorů (Kurzy-Fido.cz / F solutions, s.r.o.)

Texty úloh jsou duševním vlastnictvím Masarykovy univerzity.

Kompletní tabulka by tedy vypadala takto:

2^{-3}	2^{-2}	2^{-1}	2^0	2^1	2^2	2^3
3^{-3}	3^{-2}	3^{-1}	3^0	3^1	3^2	3^3
4^{-3}	4^{-2}	4^{-1}	4^0	4^1	4^2	4^3
5^{-3}	5^{-2}	5^{-1}	5^0	5^1	5^2	5^3

Správná odpověď je tedy e).

Řešení úloh z TSP MU – sady S₁

Tato sada je určen výhradně pro soukromé nekomerční využití.

Sada je šířena jako příloha emailového semináře Reseni-TSP.cz – umístit toto PDF na veřejný webový server je možné pouze se souhlasem autorů (Kurzy-Fido.cz / F solutions, s.r.o.)

Texty úloh jsou duševním vlastnictvím Masarykovy univerzity.